

**УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО МАТЕМАТИКА ЗА V КЛАС
(ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА)**

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Обучението по математика в прогимназиален етап е насочено към овладяване на базисни знания, умения и отношения, свързани с постигане на изискванията за резултатите от обучението по учебен предмет математика и с изграждане на ключови компетентности на ученика.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ В КРАЯ НА КЛАСА

Области на компетентности	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението си ученикът:</i>
Числа. Алгебра	<ul style="list-style-type: none"> • Сравнява дробни числа и извършва действията събиране, изваждане, умножение и деление; закръглява десетични дроби с определена точност; • Пресмята числови изрази, съдържащи до четири действия в множеството на положителните рационални числа и нулата.
Фигури и тела	<ul style="list-style-type: none"> • Познава основните равнинни геометрични фигури: триъгълник, четириъгълник, знае техните елементи, видове, някои техни свойства и признаци и умее да ги прилага; • Познава куб и правоъгълен паралелепипед, знае елементите и развивките им;
Функции. Измерване	<ul style="list-style-type: none"> • Прилага формулите за периметър и лице на основните равнинни фигури: триъгълник и четириъгълник; • Прилага формулите за лице на повърхнина и обем на куб и правоъгълен паралелепипед; • Знае връзките между кратни и производни на мерните единици и умее да преминава от една мерна единица в друга.
Логически знания	<ul style="list-style-type: none"> • Разбира на конкретно ниво смисъла на логическите съюзи „и”, „или”, „ако..., то...”, отрицанието „не” и на релациите „следва” и „еквивалентност”; • Преценява вярност и рационалност в конкретна ситуация и умее да обосновава изводи; • Образува на конкретно ниво отрицание на съждение.
Елементи от вероятности и статистика	<ul style="list-style-type: none"> • Разчита и интерпретира информация, представена с текст, с графики, с таблици или с диаграми; • Сравнява информация при свързани множества от данни; • Използва информацията от графично и таблично представяне на данни, за да отговори на въпроси, които са косвено свързани с таблицата или графиката.

Области на компетентности	Знания, умения и отношения В резултат на обучението си ученикът:
Моделиране	<ul style="list-style-type: none"> • Знае понятието процент и умее да представя и намира определено количество по различни начини; • Знае понятието лихва и го прилага в задачи; • Оценява и интерпретира съдържателно получен при моделиране резултат и предвижда в определени рамки очакван резултат; • Моделира с числов израз.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
1. Делимост 1.1 Деление с остатък. 1.2 Кратно и делител на естествено число. 1.3 Делимост на сбор и на произведение. 1.4 Признаци за делимост на 2, на 5 и на 10. 1.5 Признаци за делимост на 3 и на 9. 1.6. Представяне на естествени числа като произведение на прости множители. 1.7 Общ делител и НОД на естествени числа. Намиране на НОД на естествени числа. 1.8 Общо кратно и НОК на естествени числа. Намиране на НОК на естествени числа.	<ul style="list-style-type: none"> • Знае понятията, свързани с релацията делимост; • Знае изучените признаци за делимост; • Умее да представя естествено число като произведение на прости множители; • Умее да записва произведение на равни множители като степен; • Умее да намира ОД/НОД на две числа; • Умее да намира ОК/НОК на две или на три числа; • Умее да прилага признаците за делимост при решаване задачи; • Умее да прилага НОД и НОК при решаване задачи. 	делител кратно остатък общ делител НОД общо кратно НОК признак за делимост просто число съставно число прост множител взаимно прости числа, степен

<p>2. Обикновени дроб</p> <p>2.1 Обикновени дроб.</p> <p>2.2 Правилни и неправилни дроб</p> <p>2.3 Основно свойство на дробите. Разширяване на дроб.</p> <p>2.4 Основно свойство на дробите. Съкращаване на дроб.</p> <p>2.5 Привеждане на обикновени дроб към общ/най-малък общ знаменател.</p> <p>2.6 Сравняване и изобразяване на обикновени дроб върху числов лъч.</p> <p>2.7 Събиране на обикновени дроб с равни знаменатели.</p> <p>2.8 Изваждане на обикновени дроб с равни знаменатели.</p> <p>2.9 Смесени числа. Преминане от смесено число в неправилна дроб и обратно.</p> <p>2.10 Събиране на обикновени дроб с различни знаменатели.</p> <p>2.11 Изваждане на обикновени дроб с различни знаменатели.</p> <p>2.12 Разместително и съдружително свойство на действието събиране.</p> <p>2.13 Събиране и изваждане на обикновени</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Умее да чете и записва обикновени дроб и смесени числа; • Умее да записва неправилна дроб като смесено число и обратно; • Знае основното свойство на дробите и умее да разширява и съкращава обикновени дроб; • Умее да привежда обикновени дроб под общ знаменател; • Умее да сравнява обикновени дроб и да ги подрежда върху даден числовия лъч; • Умее да прилага алгоритмите за действия с обикновени дроб; • Умее да пресмята числови изрази с обикновени дроб, съдържащи до четири действия; • Умее да намира неизвестна компонента при действията събиране, изваждане, умножение и деление на обикновени дроб; • Умее да използва свойствата на действията с обикновени дроб за рационално смятане; • Умее да решава основни задачи, свързани с част от число. 	<p>обикновена дроб, числител знаменател правилна дроб неправилна дроб, смесено число общ знаменател</p> <p>съкратима дроб несъкратима дроб, числов лъч реципрочно число</p>
--	--	---

<p>дроби. Намиране на неизвестно събираемо, умалител и умаляемо.</p> <p>2.14 Умножение на обикновени дроби.</p> <p>2.15 Разместително и съдружително свойство на действието умножение.</p> <p>2.16 Деление на обикновени дроби.</p> <p>2.17 Действия с обикновени дроби. Разпределително свойство на умножението относно събирането.</p> <p>2.18 Действия с обикновени дроби. Намиране на неизвестен множител, делимо и делител.</p> <p>2.19 Част от число. Основни задачи.</p>		
<p>3. Десетични дроби.</p> <p>3.1 Десетични дроби. Четене и записване на десетични дроби.</p> <p>3.2 Сравняване и изобразяване на десетични дроби.</p> <p>3.3 Закръгляване. Оценка на резултат.</p> <p>3.4 Събиране на десетични дроби.</p> <p>3.5 Разместително и съдружително свойство на действието събиране.</p> <p>3.6 Изваждане на десетични дроби.</p> <p>3.7 Събиране и изваждане на десетични дроби. Намиране на неизвестно</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Познава десетичните дроби, може да чете, записва и сравнява десетични дроби; • Умее да изобразява десетични дроби (записани с точност до десетите) върху даден числов лъч; • Умее да закръглява десетични дроби; • Знае алгоритмите за извършване на действия с десетични дроби; • Умее да пресмята числови изрази с десетични дроби, съдържащи до четири действия; • Може да намира неизвестна компонента при действията събиране, изваждане, умножение и деление на десетични дроби; • Умее да открива зависимости на сбора, разликата, произведението 	<p>десетична дроб, цяла част на десетична дроб, дробна част на десетична дроб, десети, стотни, десетична запетая, крайна десетична дроб, безкрайна</p>

<p>събираемо, умалител и умаляемо.</p> <p>3.8 Умножение на десетични дроби с естествено число.</p> <p>3.9 Умножение на десетични дроби.</p> <p>3.10 Разместително и съдружително свойство на действието умножение.</p> <p>3.11 Деление на десетична дроб с естествено число.</p> <p>3.12 Умножение и деление на десетична дроб с 10, 100, 1000 и т.н. Преминаване от една мерна единица в друга.</p> <p>3.13 Деление на десетична дроб с десетична дроб.</p> <p>3.14 Действия с десетични дроби. Разпределително свойство на умножението относно събирането.</p> <p>3.15 Действия с десетични дроби. Намиране на неизвестен множител, делимо и делител.</p> <p>3.16 Използване на калкулатор. Приложение.</p> <p>3.17 Превръщане на десетични дроби в обикновени и на обикновени дроби в десетични.</p> <p>3.18 Процент. Основни задачи.</p> <p>3.19 Проста лихва.</p>	<p>и частното от компонентите им в конкретни ситуации;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Умее да използва свойствата на действията с десетични дроби за рационално смятане; • Умее да решава текстови задачи, в които се използват дробни числа; • Знае връзката между обикновена и десетична дроб и може да преминава от един запис към друг; • Знае понятието процент; • Умее да решава основни задачи, свързани с процент; • Умее да решава задачи от областта на икономиката и финансите; • Умее да събира, организира и представя данни за един признак в таблица; • Разчита и интерпретира данни, зададени таблици и диаграми – линейна, тжчкова, блокова, кръгова; • Използва информацията от графично и таблично представяне на данни. 	<p>периодична</p> <p>десетична дроб,</p> <p>скорост</p> <p>m^2, dm^2, cm^2, mm^2</p> <p>процент</p> <p>проста лихва</p> <p>диаграма</p> <p>пиктограма</p>
--	--	---

<p>3.20 Четене и интерпретиране на данни. Работа с таблици.</p> <p>3.21 Представяне на данни. Работа с диаграми.</p>		
<p>4. Основни геометрични фигури</p> <p>4.1 Основни геометрични фигури.</p> <p>4.2 Перпендикулярни прави. Разстояние от точка до права.</p> <p>4.3 Триъгълник. Видове триъгълници. Елементи.</p> <p>4.4 Лице на равнинна фигура.</p> <p>4.5 Лице на правоъгълен триъгълник.</p> <p>4.6 Лице на триъгълник.</p> <p>4.7 Успоредни прави. Успоредник, ромб.</p> <p>4.8 Лице на успоредник.</p> <p>4.9 Трапец. Видове трапеци. Обиколка на трапец.</p> <p>4.10 Лице на трапец.</p> <p>4.11 Лица на геометрични фигури, съставени от изучените фигури.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Умее да построява отсечка, равна на дадена; • Умее да построява сбор и разлика на отсечки; • Умее да намира разстояние от точка до права; • Умее да разпознава триъгълник, видовете четириъгълници и знае техните елементи и свойства; • Умее да чертае триъгълник, правоъгълник, квадрат, успоредник и трапец върху квадратна мрежа; • Знае мерните единици за дължина и за лице; • Умее да преминава от основните мерни единици за дължина и лице към техни кратни и подразделения; • Умее да намира обиколка на правоъгълник, квадрат, успоредник, ромб и трапец и да ги изразява в различни мерни единици; • Умее да намира лице на триъгълник, правоъгълник, квадрат, успоредник, ромб и трапец и да ги изразява в различни мерни единици; • Умее да намира основни линейни елементи на триъгълник, правоъгълник, квадрат, успоредник, ромб и трапец чрез използване на формулите за обиколка и лице; • Умее да разчита и тълкува данни от чертеж или математически текст, описващи геометрична ситуация. 	<p>разстояние между две точки,</p> <p>разстояние от точка до права,</p> <p>разстояние между успоредни прави, перпендикулярни прави,</p> <p>перпендикулярни отсечки,</p> <p>височина на триъгълник,</p> <p>лице на триъгълник,</p> <p>лице на четириъгълник,</p> <p>успоредни прави, успоредни отсечки,</p> <p>успоредник, съседни страни,</p>

		<p>срещуположни страни, диагонал на четириъгълник, височина на успоредник, ромб, трапец, основи на трапец, бедра на трапец, височина на трапец.</p>
<p>5. Геометрични тела</p> <p>5.1 Куб. Елементи, развивка.</p> <p>5.2 Лице на повърхнина на куб.</p> <p>5.3 Обем на куб. Мерни единици за обем.</p> <p>5.4 Правоъгълен паралелепипед. Елементи, развивка.</p> <p>5.5 Лице на околна повърхнина и на повърхнина на правоъгълен паралелепипед.</p> <p>5.6 Обем на правоъгълен паралелепипед.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава правоъгълен паралелепипед и куб и може да ги открива в обекти (предмети) от заобикалящия го свят; • Знае основните елементи на правоъгълен паралелепипед и на куб и техни свойства; • Знае мерните единици за лице на повърхнина и за обем на правоъгълен паралелепипед и на куб; • Умее да пресмята лице на повърхнина на правоъгълен паралелепипед и на куб; • Умее да пресмята обем на правоъгълен паралелепипед и на куб. 	<p>правоъгълен паралелепипед, куб, стена, връх, ръб, развивка, дължина, широчина, височина, лице на околна повърхнина,</p>

		лице на повърхнина, обем, m^3 , dm^3 , cm^3 , mm^3 .
--	--	--

Годишен брой часове за изучаване на предмета в пети клас – 136 часа

- От пети клас започва изписването на системните мерни единици на латиница, като единицата мярка за обем – литър се изписва с главна латинска буква **L**.
- При реализация на програмата спазването на хронологията в тематичното разпределение на съдържанието е задължително.
- Разпределението на съдържанието, включено в посочените в програмата подтеми (заглавията с двойна номерация), се прави по преценка на този, който я реализира (автори на учебници или на учебни пособия, преподаватели).

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНИТЕ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ ЗА ГОДИНАТА

За нови знания	до 60%
За упражнения	над 32%
За преговор	
За обобщение	
Практически дейности	до 8%
За контрол и оценка (за входно и изходно ниво, за класни и за контролни работи и проекти)	

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Съотношение при формиране на срочна и годишна оценка:

Текущи оценки (от устни, от писмени, от практически изпитвания)	25%
---	-----

Оценки от контролни и от класни работи	42%
Оценки от други участия (работа в час, изпълнение на домашни работи, работа по проекти и др.)	33%

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Практически дейности, които могат да се реализират в класната стая:

- Да се извършват аритметични действия с помощта на калкулатор, което спомага за изграждане на математическа компетентност и основни компетентности в областта на технологиите.
- Да се извършват измервания върху предмети или модели с форма на изучаваните фигури и тела, което доизгражда математическата компетентност и развива ключовите компетентности инициативност, предприемчивост.
- Да се изработват модели на куб и правоъгълен паралелепипед, което развива математическата компетентност;
- Да се чертаят геометрични фигури върху квадратна мрежа, което допринася за придобиването на математическа компетентност.
- Да се построяват перпендикуляр от точка до права и височини в триъгълник с помощта на правоъгълен триъгълник, което подпомага придобиването на математическа компетентност.
- Да се използват програмни продукти за демонстрация на геометрични фигури и правоъгълен паралелепипед и куб, което спомага за придобиване на математическа компетентност и ключови компетентности в областта на природните науки и технологиите; дигитална компетентност; социални и граждански компетентности.
- Да се използват различни източници за разчитане и интерпретиране на данни, зададени с текст, таблици или диаграми, което подпомага формирането на математическа компетентност, компетентностите в областта на българския и чуждите езици; социални и граждански компетентности.
- Информацията от графично и таблично представяне на данни да се използва за формиране на умения за отговори на въпроси, които са свързани с таблицата или графиката (например да се обединят данни, да се направят изчисления с данните, да се направят изводи и заключения).

Развиване на компетентности, които са косвено свързани с математическата грамотност:

- Дигитална компетентност – представяне на презентации, решаване на задачи, използвайки компютър, чертане на фигури с компютър и др.
- Езикова компетентност – математическите понятия и тяхното използване като част от езиковата култура, проекти за даден математически проблем, доклад за историята на даден дял от математиката или конкретен математик, описание на обекти или процеси.
- Социални и граждански компетентности – проучване на актуален граждански въпрос и на възможностите, които предоставя математиката за решаването му. Примери – безработица (пресмятане на проценти), замърсяване (колко тона боклук се изхвърлят, колко от тях се рециклират) и др.
- Умение за учене – усвояване на правила и алгоритми, подпомагащи познавателния процес и даващи сигурност при изпълнение на процедури; демонстриране на логически умения при изразяване на аргументи и разсъждения.